

İnnovasiya texnoparklarının idarəetmə sisteminin elektron dövlət texnologiyaları əsasında inkişaf etdirilməsi istiqamətləri

Roza Şahverdiyeva¹, Vüsalə Abbasova², Leyla Əkbərova³

^{1,2,3}AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan

¹roza02@rambler.ru, ²vusale@rambler.ru, ³akberovaleyla@rambler.ru

Xülasə – Məqalədə e-dövlət texnologiyalarının məzmun və mahiyyəti açıqlanır, məqsəd və vəzifələri izah olunur, e-dövlət quruculuğunun Azərbaycanda texnoparkların fəaliyyətinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi sahəsində rolu təhlil olunur. İnnovativ strukturların fəaliyyətində e-dövlətin tətbiqi nəticəsində yaranan əlavə imkan və əlverişli şəraitin xüsusiyyətləri tədqiq edilir.

Açar sözlər – innovasiya iqtisadiyyatı, innovativ strukturlar, texnopark, e-dövlət

I. GİRİŞ

Məlum olduğu kimi, ölkədə formalaşmaqda olan yeni innovativ iqtisadiyyatın əsas tərkib hissələrini innovasiya sistemləri, innovativ fəaliyyət, elmi qurumlar, elmi-tədqiqat işləri, intellektual elmi potensial təşkil edir. Bu sahənin səmərəli fəaliyyəti cəmiyyətin inkişafına həmçinin iqtisadiyyatın, idarəetmənin, qloballaşmanın və inteqrasiyanın səviyyəsinə və nəticəliliyinə ciddi təsir edir. Ona görə də innovativ elementlərin və proseslərin tətbiqinin sürətləndirilməsinə tələbat vardır. Bu tələbatın ödənilməsi istiqamətlərindən biri də həmin sahələrdə və proseslərdə müasir İKT-nin və avtomatlaşdırma vasitələrinin, o cümlədən E-dövlət texnologiyalarının elmi əsaslarla geniş tətbiqi və istifadəsidir [1].

II. E-DÖVLƏT TEXNOLOGİYALARININ MƏZMUNU VƏ MAHIYYƏTI

“E-hökumət” portalı Azərbaycan Respublikasının inkişafı naminə informasiya və kommunikasiya texnologiyaları üzrə Milli Strategiya (2003-2012) əsasında həyata keçirilən “Elektron Azərbaycan” Dövlət Proqramına uyğun olaraq yaradılaraq fəaliyyət göstərir. Hazırda bu istiqamətdə tədbirlər “Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair 2014-2020-ci illər üçün Milli Strategiya” əsasında davam etdirilir [2, 3].

E-dövlət (e-Government) - dövlət qurumları tərəfindən əhaliyə xidmət göstərilməsinin yeni üsuludur. E-dövlət - vətəndaşlara dövlət və hökumət tərəfindən göstərilən xidmətlərin elektron mühitdə təqdim edilməsi deməkdir.

Elektron dövlətin formalaşdırılması ilə bağlı tədbirlər ardıcıl və mərhələli qaydada dövlət orqanlarında müasir İKT-nin tətbiqini, vahid infrastruktur əsasında dövlət müəssisələrinin öz aralarında təhlükəsiz informasiya mübadiləsinin həyata keçirilməsini, funksional vəzifələr üzrə e-xidmətlərin göstərilməsini, mövcud informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsini, səriştəli istifadəçi və mütəxəssislərin hazırlanmasını və digər vacib istiqamətlərdə fəaliyyəti nəzərdə tutur [1].

E-dövlət texnologiyası E-gov.az portalı vasitəsi ilə müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə dövlət qurumları tərəfindən Azərbaycan Respublikasının ərazisində yaşayan bütün vətəndaşlara, hüquqi və fiziki şəxslərə, xarici vətəndaşlara və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə informasiya və elektron xidmətlərin göstərilməsinə imkan verir.

III. YENİ İQTİSADI ŞƏRAİTDƏ E-DÖVLƏTİN MƏQSƏDİ VƏ VƏZİFƏLƏRİ

E-dövlət layihəsinin məqsədinə aşağıdakıları daxil etmək olar [1]:

- Dövlət orqanlarında müasir İKT-dən istifadəni genişləndirməklə iqtisadi idarəetmə metod və mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi;
- Dövlət orqanlarının fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması, şəffaflığının təmin edilməsi;
- Dövlət orqanları tərəfindən qərarların qəbul edilməsində vətəndaşların iştirakına şərait yaradılması və dövlət orqanları ilə əlaqələrin daha sadə və münasib olan elektron üsullarla həyata keçirilməsi.

Məlumdur ki, “Azərbaycan Respublikasında 2009-2015-ci illərdə Elmin inkişafı üzrə Milli Strategiya”-da göstərilir ki, elmin inkişafının əsas vəzifələrindən biri də iqtisadiyyatı, eləcə də, digər müvafiq sahələri texnoloji cəhətdən müasirləşdirmək, onları innovasiya inkişaf yoluna keçirmək, bütün sahələrdə innovasiya fəaliyyətinin səmərəsinin nəzərə çarpacaq dərəcədə artırmaqdır [4]. Ona görə də Elektron dövlət texnologiyaları bilavasitə elmi tədqiqat işlərinin, elmi-texniki innovasiyaların və innovativ elmi fəaliyyətin

təkmilləşdirilməsinə daha əlverişli zəmin yaradır. E-dövlət texnologiyalarının və infrastrukturunun köməyi ilə elmi tədqiqatların, işləmələrin və onların tətbiqinin rəqabətə davamlı mühitini yaratmaq, səmərəli milli innovasiya sisteminin yaradılmasına və fəaliyyət göstərməsinə, texnoloji innovasiya əsasında iqtisadiyyatın və digər sahələrin müasirləşdirilməsinə nail olmaq olar.

IV. TEXNOPARKIN INNOVATİV FƏALİYYƏTİNDƏ E-DÖVLƏT TEXNOLOGİYALARI

İKT-ə, biliklərə və innovasiyalara əsaslanan yeni tipli iqtisadiyyatın formalaşması prosesi innovasiya strukturlarının əsas elementi sayılan texnoparkların da yaradılmasını zəruri edir.

Texnoparkların fəaliyyətinin əsas istiqamətlərinə aşağıdakılar daxildir [5,6]: innovasiya sahibkarlığının inkişafı; iqtisadi artımın inkişafına, ən yaxşı elmi-texniki nailiyyətlərin mənimsənilməsinə və əhalinin yüksək həyat səviyyəsinin təmin edilməsinə təşkilati, informasiya, iqtisadi, hüquqi yardım; innovasiya fəaliyyəti üçün maliyyə mənbələrinin axtarılması; xarici ölkələrlə elmi əlaqələrin genişləndirilməsi, elm, təhsil, mədəniyyət, ticarət sahələrində elmi-texnopark strukturları ilə əməkdaşlıq, birgə müəssisələrin yaradılması; kadrların ixtisas səviyyəsinin yüksəldilməsi üzrə tədbirlərin təşkili; ticarət və vasitəçilik fəaliyyətinin həyata keçirilməsi, elmi-texnopark strukturu əməkdaşlarının və səhmdarlarının rifahı naminə xüsusi sosial infrastrukturun inkişafı.

Bu kimi məsələlərin həll olunmasında texnoparkların daha da effektiv idarə edilməsi üçün onların fəaliyyətində E-dövlət texnologiyalarının tətbiqi səmərəli nəticələr verə bilər. Ona görə də texnoparkların innovativ fəaliyyətinin E-dövlət texnologiyaları əsasında inkişaf etdirilməsi istiqamətləri müəyyənləşdirilməlidir. Aparılan araşdırma və təhlillər göstərir ki, texnoparkların fəaliyyətinin E-dövlət texnologiyaları əsasında inkişaf etdirilməsi üçün əhəmiyyətli sayılan istiqamətləri şəkil 1-dəki kimi vermək olar.

Texnoparkların müasir idarəçilik imkanları getdikcə genişlənir. Onların informasiya təminatının yeni imkanları yaranır [6,7].

E-dövlət texnologiyaları mövcud texnoparklarda elmi potensialın iqtisadi inkişafın əsas resursuna çevrilməsinə, texnoparkın informasiya təminatının gücləndirilməsinə, onun beynəlxalq elmi əlaqələrinin dərinləşdirilməsinə, beynəlxalq elm məkanı ilə inteqrasiyasına, innovasiyaların səmərəsinin artırılmasına, texnologiyaların nailiyyətlərinin tətbiqinə, innovasiyaların müxtəlif növlərindən geniş istifadə edilməsinə, innovasiya sahəsində qurumların bir-biri ilə əlaqələrinin artırılmasına, ölkədaxili elmi-innovativ əməkdaşlığın genişləndirilməsinə, innovasiya infrastrukturunun inkişaf etdirilməsinə, o cümlədən texnoparklar, texnoloji mərkəzlər, biznes inkubatorları şəbəkəsinin genişləndirilməsinə şərait yarada bilər [8].

V. TEXNOPARKLARIN İDARƏETMƏ SİSTEMİNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ İSTİQAMƏTLƏRİ

E-dövlət quruculuğu elmi innovasiya siyasətinin beynəlxalq normalara uyğun aparılmasına, dünya elminin nailiyyətlərinin öyrənilməsi və onların ölkənin sosial-iqtisadi sahələrində geniş tətbiqinə, elm, texnologiya və innovasiyalar üzrə milli informasiya bankının təşkilinə, innovasiyaların nəticələrinin tətbiqinin gücləndirilməsinə, innovasiya sisteminin formalaşması proqramının həyata keçirilməsinə imkan yaradır [9].

E-dövlətin mərhələlərlə həyata keçirilməsi yeni elmi-innovativ qurumların yaradılmasına, elmi-tədqiqat işlərinin kommersiyalaşdırılmasına, elmi idarəetmədə "elm-təhsil-istehsalat" əlaqələrinin səmərəli təşkilinə, elmi sferada yeni iqtisadi idarəetmə mexanizmlərinin tətbiqinə, vahid elmi-informasiya fəzasının formalaşdırılması və istifadəsinə, elmi verilənlər bazasına çıxış imkanlarının artırılmasına, virtual elmi qurumların və forumların təşkilinə, elmi qurumların və elm adamlarının virtual mühitdə operativ və səmərəli kommunikasiya mühitinin yaradılmasına əlavə imkan və şərait yaranmasına şərait yaradır [10].

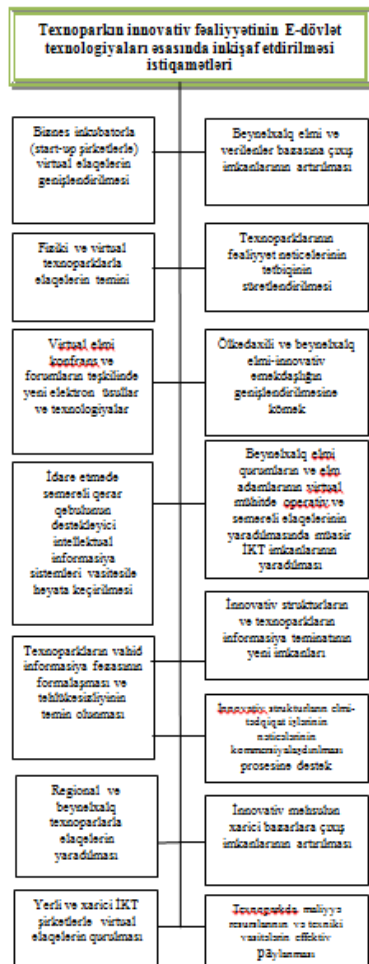
VI. TEXNOPARKLARIN İNKİŞAF KONSEPSİYASINDA AVROPA BİRLİYİ KOMİSSİYASININ TÖVSIYYƏLƏRİNİN NƏZƏRƏ ALINMASI

Azərbaycan texnoparklarının fəaliyyətinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi üçün onların gələcək inkişaf konsepsiyasında E-dövlət texnologiyalarının tətbiq olunması ilə yanaşı, Avropa Birliyi Komissiyasının qəbul etdiyi "Gələcəyin müəssisəsi" Konsepsiyasında təklif olunan tövsiyələr nəzərə alınmalıdır [11].

Belə ki, həmin Konsepsiyada "Gələcəyin müəssisəsi" – nin informasiya xəritəsi hazırlanmış və əsasən, aşağıdakı istiqamətlərə üstünlük verilmişdir:

- gələcəkdə istehsal olunan məhsulların inkişaf perspektivlərinin nəzərə alınması;
- gələcəyin müəssisəsinin innovasiya və elmi-tədqiqat istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsində intellektual sistemlərin tətbiqi, müəssisənin modernləşdirilməsi, məlumat bazasının işlənilməsi və idarə edilməsi;
- gələcəyin müəssisəsinin mobil idarəetmə strukturunun işlənilməsi;
- gələcəyin müəssisəsinin fəaliyyətinin səmərəliliyinin yüksəldilməsində insan faktorunun rolunun artırılması;
- müəssisədə müştərilərin tələbatına istiqamətlənmiş innovasiya xidmətlərinin nəzərə alınması;
- gələcəyin müəssisəsinin inkişaf etdirilməsi üçün qabaqcıl texnologiyalardan, İKT-dən istifadə, həmin müəssisələrdə yüksək ixtisaslı mütəxəssis və alimlərin rolu, modelləşdirilmə, stimullaşdırma və

proqnozlaşdırma kimi texnoloji imkanlardan istifadə və s.

Şəkil 1. Texnoparkın innovativ fəaliyyətinin E-dövlət texnologiyaları əsasında inkişaf etdirilməsi istiqamətləri

NƏTİCƏ

Araşdırmalar göstərir ki ölkədə innovativ iqtisadiyyatın yaradılması məqsədilə elm və istehsal arasındakı əlaqələr gücləndirilməli, tətbiqi elmi araşdırmaların bazarın tələbatına müvafiq olaraq aparılması məqsədilə zəruri mexanizmlər yaradılmalıdır.

Bu istiqamətdə innovasiya texnoparklarının fəaliyyətinin E-dövlət texnologiyaları əsasında inkişaf etdirilməsi məqsədilə elmi tədqiqatların və innovasiyaların səmərəsinin artırılması, elm və texnologiyaların nailiyyətlərinin bir sıra tətbiqi, elm və innovasiya sahəsindəki qurumların bir-biri ilə əlaqələrinin daha da intensivləşdirilməsi, ölkədaxili elmi-innovativ əməkdaşlığın genişləndirilməsi və innovasiyaların nəticələrinin tətbiqinin gücləndirilməsi həyata keçirilməlidir.

Bu sahədə qabaqcıl dünya təcrübəsindən istifadə etməklə Azərbaycanda innovativ strukturların fəaliyyətində E-dövlət texnologiyalarının tətbiqi ilə daha səmərəli nəticələrinin əldə olunması üçün əlavə imkanlardan istifadə olunmalıdır.

Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişaf Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir. Qrant № EIF-RİTN-MQM-2/İKT-2-2013-7(13)-29/21/1

ƏDƏBİYYAT

1. “Azərbaycan - 2020: Gələcəyə Baxış” İnkişaf Konsepsiyası. Bakı, 29 dekabr 2012-ci il. <http://www.president.az>.
2. Azərbaycan Respublikasında Rəbətə və İnformasiya Texnologiyalarının inkişafı üzrə 2010 — 2012-ci illər üçün Dövlət Proqramı»nın (Elektron Azərbaycan)» təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. www.president.az/articles/564?locale=az
3. “Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair 2014-2020-ci illər üçün Milli Strategiya”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 02.04.2014-cü il. <http://www.president.az>
4. “Azərbaycan Respublikasında 2009-2015-ci illərdə Elmin inkişafı üzrə Milli Strategiya”. Bakı, 10.04.2008-ci il. <http://www.science.gov.az>
5. R.M.Alguliyev, A.G.Aliyev, R.O.Shahverdiyeva. The content of innovations and structural analysis of their features in the formation of information economy. Life Science Journal 2014;11(12): p. 119-125.
6. Ə.Q.Əliyev, R.O.Şahverdiyeva. İnnovativ strukturların fəaliyyətinin idarə edilməsinin konseptual əsasları. AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu. “İnformasiya cəmiyyəti problemləri” jurnalı. 2014, №1, səh. 33-42.
7. Н.Д.Эмиров. Электронное правительство – инновационная технология управления. Вестник ДГУ. 2012. Вып. 5. С. 102-107
8. Юртаев А.Н. Инновационные аспекты управления процессами создания, функционирования и развития «электронного правительства» //Государственная служба. – 2009. – № 3. С. 54 – 62.
9. Nagy K. Hanna. Managing Change and Innovation in Government. Transforming Government and Building the Information Society. Innovation, Technology, and Knowledge Management. 2011, pp 143-198
10. А.Г.Алиев, Р.О.Шахвердиева. Разработка системы управления инновационных предприятий в условиях информационной экономики. XX Международная научно-практическая конференция “Перспективы развития информационных технологий”. 26 сентября 2014 г. Новосибирск.
11. European Commission. Factories Of The Future Multi-Annual Roadmap For The Contractual Ppp Under Horizon 2020. Prepared by: European Factories of the Future Research Association (EFFRA) a Manufature Initiative. http://ec.europa.eu/research/industrial_technologies